

lund ind for ham, da det under London-Konferencen gjaldt Delingslinjen i Slesvig.

Nogen politisk Rolle kom Christian IX's Synsmaader altsaa ikke til at spille under Krisen 1863—64. Ministrene tog intet Hensyn til hans Indvendinger og Betænkeligheder; en enkelt Gang, i Mødet den 26. Februar 1864, dæmrer tilmed Spørgsmaalet »om det hele constitutionelle System« (S. 89—90). Og i Grunden faar man ikke Indtryk af, at senere konservative Mini- stre ved deres Afgørelser tog mere Hensyn (Se f. Eks. S. 393—98). De offentliggjorte »Uddrag af Statsraadsprotokollerne« rejser egentlig et interessant og vidtrækkende Spørgsmaal om den indskrænkede Kongemagts Karakter. De synes nemlig afgjort at svække de Paastande, der fremsættes af Forfattere som Walter Bagehot, Sidney Low og J. A. R. Marriott, der har skildret den engelske Forfatning, »som den virker«, og tillagt Kronen vedvarende og betydelig Indflydelse som raadgivende, advarende og tilskyndende Faktor i Statslivet.

Imidlertid er en saadan Betragtning ganske overfladisk. Forudsætningen for den Rolle, de nævnte Skribenter tillægger Monarken, er nemlig dels den mangeaarige Erfaring, han kan samle, dels at han altid forstaar at hæve sig over Partierne. Erfaring manglede Christian IX imidlertid fuldstændig, da han besteg Tronen i 1863; han kom snarest som en indkaldt Fremmed, og en af Vanskelighederne ham og Ministrene imellem var netop den, at han mindst af alt kunde frigøre sig for Partipaavirkning. De, der stadig taler igennem ham, var Helstatspolitikere, som samtidig ikke vovede at paatage sig Regeringsansvaret.

Desuden var hele Situationen i Danmark egenartet. Magtforholdet i Statslivet var endnu paa ingen Maade fastlagt, og denne Mangel kom til at præge hele den næste Menneskealders parlamentariske og forfatningsretlige Udvikling her i Landet. Hvordan Kronens Stilling i denne Sammenhæng egentlig formede sig, praktisk-politisk set, har næppe nogensinde været klart, og Taagen er paa ingen Maade lettet, fordi der med »Uddrag af Statsraadsprotokollerne« er faldet Lysstrejf over en enkelt Gruppe af Afgørelserne. Læsningen af det, der her er budt, vækker afgjort Hunger efter mere.

Erik Møller.

Paul Holt: Verdenshistorie. En Oversigt til Undervisningsbrug.

I. Indledning og Oldtid. II. Middelalderen. Kbh. 1936—37.

Historisk Tidsskrift har ikke for Skik at anmelde Skolebøger. Det er dog maaske urigtigt, thi det ligger godt nok indenfor et

videnskabeligt Tidsskrifts Rammer at omtale ogsaa denne Gren af historisk Litteratur, der endda i højere Grad end megen anden har Betydning for den almindelige Historiekundskab og Historieopfattelse, som danner Baggrunden for vor Videnskab. Man bør vel i Regelen overlade den pædagogiske Side af Skolebøgerne i Historie til undervisningskyndige og pædagogisk erfarne, men det angaar i høj Grad Historikerne, om Skolebøgerne i deres Behandling af Stoffet og de Synspunkter, hvorefter der skrives, gengiver den historiske Videnskabs Resultater kyndigt og redeligt. Der er ingen Tvivl om, at Fremkomsten af Johan Ottosens Lærebog i Nordens Historie i 1893 var et Udtryk for en betydningsfuld Nyvinding i dansk og nordisk Historieskrivning, og Omformningen af de verdenshistoriske Skolebøger i de sidste Menneskealder fra V. A. Blochs og Thriges til H. Schwanenflügels, C. N. Starckes, P. Munchs og de senere, afspejler vigtige Bevægelser i den videnskabelige Forskning, der med Rette burde vurderes i Historisk Tidsskrift. Vanskeligheden ligger i at finde Anmeldere, der ikke blot — og først og fremmest — har den videnskabelige Kompetence, men samtidig de pædagogiske Forudsætninger, uden hvilke en Vurdering af Skolebøgernes summariske Gengivelse af de videnskabelige Kendsgerninger let kan blive ensidig og smaalig. Dette var ikke vanskeligt for en Menneskealder siden, da den højere Almenskoles Lærerstab rummede adskillige Videnskabsmænd, der i større eller mindre Omfang havde Historieundervisning som Bierhverv og næppe var de ringeste Historielærere. Nu er slige Dobbeltvæsner sjældne Fugle og næppe velset i den stramt organiserede højere Almenskole.

Et Udtryk for den historiske Videnskabs Interesse for Skolebøgerne har man, som flere Gange omtalt her i Tidsskriftet (10. Rk. II, 619 f.) i den internationale Historikerorganisations Arbejde for en kritisk Rensning af Skolebogslitteratur og historisk Undervisning for tendensiøst og folkeophidsende Stof og Synspunkter; Baggrunden er Ønsket om Folkeforsoning, men Historikerorganisationernes Arbejde har det direkte Udgangspunkt at sikre sig, at Skolebogslitteraturen og Historieundervisningen respekterer Videnskabens Resultater. Disse maa ikke forfalskes ved nogensomhelst Tendens, selvfølgelig ej heller en pacifistisk. Vi har den Tro, at den mest mulig objektive og sandfærdige historiske Fremstilling bedst tjener det opvoksende Slægtled, der i Skolen skal orienteres om sin egen og sit Folks Stilling i den historiske Udvikling, før den gaar ud i Livet til Samarbejde med den øvrige Verden. Det Arbejde, der i disse Aar paa Foranledning af Foreningerne »Norden« er gjort for en

tilsvarende Rensning af de nordiske Skolebøgers Fremstilling af Nordens Historie, og hvorom der ogsaa her i Tidsskriftet (ovenfor S. 356 ff.) er blevet gjort Rede, er et Skridt i samme Retning som de internationale Bestræbelser; nordiske Videnskabsmænd og Historielærere har samarbejdet med positivt Resultat paa en i Virkeligheden helt forbilledlig Maade.

Naar jeg med Brud paa *Historisk Tidsskrifts* Sædvane gør Adjunkt Paul Holts Verdenshistories første 2 Bind til Genstand for Omtale, er det imidlertid ikke for, som der iøvrigt kunde være god Anledning til, i sin Almindelighed at anmelde denne Bog med dens Fortrin og Mangler og paapege dens Plads i den Omformning og Nyskrivning af Historieskolebøger, der er en Følge af de sidste Aaringers livlige Røre indenfor de danske Skolekredse, som bl. a. har affødt nye ministerielle Paabud om Historieundervisningen og vel kunde fortjene en Vurdering fra historisk-videnskabeligt Synspunkt. En almindelig Behandling af disse Aars Historieundervisningsproblemer og historiske Lærebøger maa være forbeholdt andre, der, som jeg før i Tiden, er aktivt med i Undervisningsarbejdet.

Min Omtale af Adjunkt Holts Bog skyldes udelukkende, at der ved dens Fremkomst er sket en meget sigende Afvigelse fra den Tendensfrihed, der hidtil, mig bekendt uden nogensomhelst Undtagelse, har præget den historiske Skolebogs litteratur i Danmark. Danske Skolebøger har holdt sig fri fra al Agitation; Hr. Holts Bog har brudt med denne uskrevne Vedtægt, og idet denne Lærebog for Gymnasiet, der fremtræder smukt udstyret og har flere værdifulde Egenskaber, fremfører en Raceteori, der tjener en aktuel Tendens, som ikke blot er dansk Mentalitet ganske fremmed, men ogsaa strider mod det historiske »Redelighedskrav«, for hvilket Forfatteren i 1. Bind S. 14 i sin i det væsentlige forstandige Indledning om »den historiske Videnskab« gør sig til Talsmand. Andetsteds i Bogen bl. a. ved Pladsfordelingen og visse uklare Bemærkninger og Synspunkter spores Tendenser, der kunde pege i samme Retning som det raceteoretiske Afsnit. Da dette dog baade er uklart og mindre betydende, vil jeg udelukkende holde mig til Hr. Holts Introduktion i dansk Skolebogs litteratur af Teorier, der i Tyskland med velbekendte Formaal er begyndt at spille saa stor en Rolle.

De to første Bind af Hr. Holts Verdenshistorie vil blive efterfulgt af endnu to. I det foreliggende I. Bind »Indledning og Oldtid« S. 35 motiverer Hr. Holt sin Holdning med, at »Raceproblemet i de seneste Aar har faaet saa stor historisk Betydning, at det paatvinger sig enhver Historiker«, og han fremsætter da

en Inddeling af de nuværende europæiske Folk i 6 forskellige Racer, hver med sine særlige ydre og tilsvarende sjælelige Kendetegn. Man læser her:

Den første er den nordiske Race med følgende Kendetegn: høj, langskallet, stort Baghoved, smalt Ansigt, udpræget Hage, smal, lige eller krum Næse; lyst Haar og Øjne, hvid og rød Hudfarve. Hertil følgende sjælelige Egenskaber: Viljestyrke, Dømmekraft, Forudseenhed, Fantasi, i Almindelighed tilbageholdende, men i den givne Situation dristig, alt sammenlagt: en udpræget Førertype. — Den findes overalt i Verden, men er mest udbredt i Nordeuropa og Nordamerika. Som Eksempel paa den afbildes Hertugen af Wellington.

Nr. 2 er Middelhavs Racen: lille af Vækst, langskallet, stort Baghoved, smalt Ansigt, mindre udpræget Hage; smal Næse, med høj Næseryg, brunt eller sort Haar, brune Øjne og brunlig Hudfarve. Sjælelige Egenskaber: overfladiske Evner, hurtig Opfattelse, let begejstret, Sans for alt ydre. — Findes særlig i Frankrig, Italien, Spanien, Irland og i hele Amerika. Rafael afbildes som Typen paa »Middelhavs-(vestisk) Race«.

Nr. 3 er den dinariske Race: høj, kortskallet, smalt Ansigt, stejlt Baghoved, stærk Næse, brunt eller sort Haar, brune Øjne, brunlig Hudfarve. Sjælelige Egenskaber: anlagt for det heroiske og krigeriske, har skabende Evner, musikalsk, noget grov og voldsom i sin Fremtræden. — Findes paa Balkan, i Tyrol, Sydtyskland, Svejts, Østfrankrig og Nordamerika.

Nr. 4 er den alpine Race: lille, kortskallet; bredt Ansigt, svag Hage, kort stumpet Næse, brunt eller sort Haar, brune Øjne, gulbrun Hudfarve. Sjæleligt: gemytlig, brav, flittig, sparsommelig, uden Fantasi; formløs Fremtræden; snæversindet, uvillig overfor fremragende Personligheder. — Findes overalt i Europa og hvor Europæere i Nutiden er vandret hen.

Som Type paa denne fantasiløse, snæversindede, misundelige alpine (ostiske) Race afbildes Emmanuel Kant, medens Darwin afbildes som Eksempel paa »en Blanding af nordisk og alpisk Race«.

Videre fortsættes med 5. Den østbaltiske Race: lille, kortskallet, bredt Ansigt, fremstaaende Kindben, bred Underkæbe; bred, kort Næse; lyst, stift Haar, lyse let skraat stillede Øjne, lys Hudfarve. Sjælelige Egenskaber: sky, indesluttet, nøjsom, stemningsbevæget. — Findes i Rusland, Baltiske Lande, Norden, østlige Tyskland. Hertil gives intet Typebillede, og saadant findes heller ikke ved 6, Den fæliske (daliske) Race: meget høj og kraftig, lang eller middelskallet, bredt Ansigt med bred Under-

kæbe, lyst Haar, lyse Øjne, lys Hud. Sjælelige Egenskaber: beslutsom, retsindig, stædig, men uden Fantasi. — Findes i Tyskland, England og Norden samt Nordamerika.

Endnu nævnes to ikke-europæiske Racer, den orientalske og den forasiatiske, hvis sjælelige Egenskaber dog ikke angives, og saa sluttes af med følgende efter den foregaaende Opregning og ordrige Karakterisering noget forbløffende Konstatation: »Denne Raceinddeling er stadig meget omdebatteret og den historiske Betydning usikker, medens Inddeling i Folk er mere sikker«!

Disse Citater taler for sig selv, og det turde være unødvendigt i et videnskabeligt Tidsskrift at spille Ord paa Kommentarer. I andre moderne danske Historielærebøger saasom P. Munchs og Th. A. Müllers kan man finde kort og præcist nævnt det uendelig lidet positivt sikre, der kan siges om disse Racespørgsmaal. Men her serveres i en Skolebog, hvor Læserne staar helt uden Kontrol, uvidenskabelige og forvirrede Postulater, der ikke kan gøre nogensomhelst anden Virkning end at sætte Fantasi og Lidenskab i Bevægelse, virke agitatorisk og vildledende paa Skoleungdommen.

Som nævnt har den nye Lærebog adskillige gode Egenskaber, og det var vel tænkeligt, at den ved en Omarbejdelse, og naar dette Raceafsnit blev helt udeladt, kunde blive et brugbart Grundlag for Historieundervisning i en dansk Skole. Som Bogen nu fremtræder, har det ovenomtalte Afsnit straks paa de højere Almenskølers Lærermøde i Efteraaret fremkaldt skarp Indsigelse, medens andre Dele af Bogen kunde anerkendes. Dansk historisk Videnskab maa slutte sig til Pædagogernes Protest mod, at sliq overfladisk Tendens indføres i vor Historieundervisning.

Aage Friis.